

EDICIÓ CRÍTICA DEL POEMA 1 D'AUSIÀS MARCH, *AIXÍ COM CELL QUI EN LO SOMNI ES DELITA*

Xavier Dilla

Pocs poemes d'Ausiàs March han rebut una atenció crítica tan freqüent en els últims lustres com el que encapçala la majoria de manuscrits i edicions del poeta valencià. Deixant de banda les anotacions i davantals que l'acompanyen a les dues edicions clàssiques de referència (Pagès 1912-1914 i Bohigas 1952-1959) i a l'excel·lent antologia de Pujol 1992, comptem fins a sis articles publicats en poc més d'una dècada (Badia 1983; Espadaler 1985; Margarit 1987; Ferraté 1992; Badia 1993 –revisió de Badia 1983 que és pràcticament un text nou–; i Cabré-Turró 1995), dedicats tots a una interpretació problemàtica del poema que, segurament, encara queda oberta a noves aproximacions¹. Posteriorment a la presentació d'aquesta comunicació s'han afegit a la bibliografia sobre el poema 1 l'edició crítica d'Archer 1997, la meua edició divulgativa comentada (Dilla 1997) i la magnífica edició anotada inclosa en l'esplèndida i recentíssima antologia de Di Girolamo (1998).

Però els problemes generats pel poema 1 de March no es limiten a la puntuació², la interpretació i la seva discutida funció proemial. Abans que tot això, el mateix text ha circulat durant aquest segle en dues versions que difereixen principalment en la lliçó dels vv. 8-10, 28 i 36 i, si ens fixem en la tria dels editors del text, veurem que no hi domina precisament el consens: Pagès i Archer segueixen el text del manuscrit *N* (Hispanic Society of America, Nova York, B 2281), mentre que Bohigas i Ferraté (1994) opten per donar el d'*A* (BN París, esp. 225). Per altra banda, els autors dels articles interpretatius esmentats no donen cap justificació del fet que hagin triat una versió o l'altra del text, que publiquen sempre sencer.

Robert Archer, a qui correspon el mèrit d'haver estudiat en extensió per primer cop el manuscrit de la Hispanic Society of America (però només a partir d'un microfilm, sense haver-lo consultat mai directament, com confessa a Archer 1997, II, p. 19, n. 24),

---

¹ Jo mateix li vaig dedicar un capítol sencer de la meua tesi (Dilla 1993).

² El polèmic punt final del vers 16, entre d'altres.

ha presentat d'una manera completa les lliçons de *N* a Archer (1990-1991) (i ha tingut també en compte el manuscrit en la seva recent edició crítica). Tot i això, les dues transcripcions del poema 1 seguint el manuscrit de Nova York publicades per Archer anteriorment a la presentació d'aquesta comunicació (setembre de 1996) no són plenament fiables.

La primera en ordre cronològic, per bé que posterior per la data d'aparició (Archer 1990-1991, pp. 367-370), és correcta tret d'una badada esgarrifosa i d'una lectura dubtosa: en el v. 21 malentén una *s* amb signe d'abreviació i llegeix *fuir* per comptes de *s[er]uir*; i en el v. 28 dona *Eo no del pensat plaer me covexir*, on Pagès interpreta les dues primeres paraules com *co no* (Pagès 1912-1914, I, p. 54), que és la lectura que presenta efectivament el manuscrit, segons ha comprovat personalment a Nova York el professor Jaume Coll amb vista a l'edició diplomàticointerpretativa que preparem dels manuscrits *F* i *N*³

La transcripció diplomàtica que Archer dona en apèndix a Archer (1989, p. 281-282), resol la confusió de l'abreviatura⁴, però resulta inservible a causa del gran nombre d'errades d'impremta que conté el text, imputables més a la poca cura de l'editorial que no pas a l'editor. És en el davantal que precedeix l'edició del poema en aquesta antologia on Archer comenta «la possibilitat que circulessin les dues versions que trobem a *A* i a *N* en vida del poeta i que ambdues procedeixin de la seva mà» (p. 94), primera opinió existent sobre aquesta divergència textual.

Per tot plegat, em va semblar convenient plantejar críticament l'edició del poema per tal d'arribar a alguna conclusió més segura sobre el text i mirar d'escatir, en conseqüència, si es pot parlar o no efectivament de dues redaccions d'autor. Convé subratllar el fet si més no sorprenent que, en l'edició crítica que va publicar l'any passat,

---

³ Convé afegir, al marge, que les informacions complementàries que ofereix Archer en aquest article estan farcides d'ineixactituds, sobretot quan fa referència a l'edició de Pagès, a qui retreu que no digui «clarament» que edita el text de *N* i que doni a entendre en una nota suposadament confusionària que la base del seu text és *K*. Per una banda, és evident que, sent com és negatiu el seu aparat crític, Pagès no diu quin és el manuscrit que pren com a base –però a Pagès 1925, p. 2, referint-se al poema 1, afirma: «Nous suivons le plus souvent les leçons de *N*». De fet, no ofereix cap dubte que la nota de Pagès «*notre text K*» (Pagès 1912-1914, I, p. 185) que amoïna Archer es refereix només al primer hemistiqui del v. 1 –el mateix Pagès explica prou clarament el sentit d'aquest tipus de notes: «En lo referent a *K*, ens acontentem d'indicar pels mots *notre text K* o, més breument, per les inicials *n. t. K* els principals passatges on Vilasaló va abandonar les lliçons de *B* per les de *F*, a les quals ens havem conformat» (Pagès 1912-1914, I, p. 148). Igualment, Archer ofereix una llista de divergències del text de Pagès respecte a *N* «no sempre assenyalades» per l'editor rossellonès: certament, Pagès no reporta les variants ortogràfiques *ffora* i *ffurtuyt* (per *fora* i *furtuyt*) ni l'error *doler* (per comptes de *dolor*, corregit pels altres manuscrits) –com tampoc no indica en l'aparat el suposat error *co no* del v. 28, tot i que l'esmenta a la p. 54 quan descriu *N*–, però no és veritat, com sosté Archer, que editi *mes* en lloc de *mas* (v. 39); a més, Archer oblidava set altres divergències de Pagès respecte a *N* –sempre indicades a l'aparat–: *puy* (v. 10), *quan* (v. 12), *li* (v. 23), *qui* (v. 31); el que de Pagès (1912-1914) és una errada d'impremta, ja que apareix a baix com a lliçó que és, també, de *F*; *menjar* (v. 32), *enyorament* (v. 33) i *absença* (v. 42); però en el paràgraf següent Archer sí que la troba a l'aparat de Pagès). I s'equivoca també de mig a mig quan afirma que Pagès no indica a l'aparat la variant de *G* del v. 6 *venir laguayt de ma dolor*. Finalment, convé precisar que la rúbrica que encapçala el foli de *N* on està copiat el poema 1 du el títol del llibre sencer (*Cançoner de obres de mossen Ausias March*) i no pas la rúbrica breu *Mossen Ausias March* que dona Archer (1990-1991) –ell mateix ho corregeix a Archer (1989).

⁴ Tot i que quan edita el poema a la p. 95 dona en nota la lliçó *huir* (!).

Archer no es planteja aquesta important qüestió textual i que es limités a triar el text de *N* i a donar el d'*A* en apèndix, sense explicar per què March hauria elaborat dues versions del mateix poema o, almenys, en què consisteixen aquestes diferències i com n'afecten el contingut. En aquest sentit, només Di Girolamo (1998, p. 294) formula sensats dubtes sobre la hipòtesi d'Archer, ja que, certament, no sembla gaire enraonat defensar una doble redacció d'autor davant d'uns passatges alternatius tan localitzats i sense a penes diferències de sentit. La qüestió segueix pendent, doncs, dos anys i una edició crítica després del congrés de La Corunya i val la pena, per tant, de tornar-hi.⁵

El text del poema que presento es basa en l'estudi de fotocòpies dels manuscrits *ABL* i en la consulta directa de *DEFGK*⁶. Convé advertir que el text de *G* pertany a la tongada de poemes afegida a aquest manuscrit ja en ple segle XVI i coneguda com a *G*₂. Les lliçons de *F* –que no transmet la tornada del poema– les dono al darrera dels altres testimonis, perquè el poema 1 va ser afegit en aquest manuscrit per una segona mà, ben entrat ja el segle XVI.

El text de base és el de *N*, amb les correccions següents: *li* (v. 23), *dolor* (v. 29), *enyorament* (v. 33). Solament regularitzo ortogràficament *laj* amb valor d'*i*. A l'aparat de variants transcriu *v* o *u* segons la font citada, però no tinc en compte l'ús d'una forma o de l'altra com a variants gràfiques en l'aparat corresponent. Separo les paraules quan els manuscrits no ho fan, però respecto els casos d'aglutinació que comporten elisions. Desfaig les abreviatures amb cursiva.

He dividit l'aparat de variants en tres parts seguint les recomanacions de Bleuca (1983): a la primera dono les variants que poden ser considerades adiafores, ni que sigui amb un sentit ampli i poc restrictiu, i al segon incloc conjectures d'editor, errors i innovacions. La tercera secció, que va al darrera del text, reporta les variants gràfiques –que són, probablement, la majoria– i els errors mecànics. Ofereixo complementàriament també una llista de les correccions que he advertit de la lliçó original per obra de la mà del mateix copista o per una altra, i que, per tant, generen una duplicitat de lectures en un sol manuscrit. Indico, en fi, els vuit llocs on he detectat males lliçons de l'edició crítica de Pagès.

La conclusió principal de la meua fixació del text és que, contra l'opinió d'Archer, no crec que hàgim de parlar de dues versions del poema, sinó d'un sol text original i d'una

---

⁵ Un repàs no exhaustiu de l'aparat crític de l'edició d'Archer (1997) reporta algunes discrepàncies textuais i de mètode respecte a la que presento tot seguit. Així, Archer dóna com a lliçó de *B*, 10 *puy* en comptes de *puy*s; *K*, 10 *que* en comptes de *qui*; *B*, 36 *lapareix* en comptes de *li apareix*; i omet el testimoni de *L* en la lliçó *guasta* del v. 42. Segueix llegint l'inici del v. 28 a *N* com *Eo no* i proposa la sorprenent lliçó *Es savi* al començament del testimoni de *L* pel v. 10 (i, tot i que no fa sentit, no la situa entre els errors evidents). Archer inclou, a més, en el seu aparat algunes variants que jo considero purament ortogràfiques (veg., p. e., el primer hemistiqui del v. 27).

⁶ No he tingut en compte els manuscrits *CI* –còpia de *c* i *A*, respectivament– ni les edicions del segle XVI. Amb tot, és evident que una edició crítica completa de March hauria d'admetre també les lliçons de l'obra impresa, sobretot pel fet que l'última generació de manuscrits s'encavalca amb les edicions cinc-centistes. En qualsevol cas, les variants de les edicions reportades per l'aparat de Pagès són irrellevants per la fixació del text del poema 1.

còpia que la trivialitza i que no pot ser imputada al poeta. Un repàs dels passatges conflictius (vv. 5-6, 8-10, 28 i 36-39) m'ajudarà a raonar-ho.

Al ms. *L*, la variant «Sabut de cert» (per «Sentint estar») del v. 5 s'explica per un salt d'igual a igual al v. 6 («Sabent de cert»), amb la fàcil confusió de *n* per *u* (sabut/sabent). Aquest error, que fa incompreensible el text i que devia estar en la font seguida per *L*, determina l'alteració del segon hemistiqui, amb el canvi del règim sintàctic de «aguait» i «dolor» («l'aguait de ma dolor» per «en aguait ma dolor»). La conjectura «E no ignor» del primer hemistiqui del v. 6 pretén evitar la repetició de «Sabent de cert».

Per la seva banda, *GDEF*—que presenten nombroses grafies comunes i comparteixen l'error del v. 38— haurien ensopegat amb el mateix homoioteleuton en el v. 5, però un d'ells, versemblantment *G* o *D*, hauria conjecturat, potser a la vista de *L*, amb qui tenen en comú el segon hemistiqui, la lliçó «sentint venir», sense esmenar el v. 6.

La trivialització és obra d'*A*, que presenta lliçons particulars pels vv. 8-10, tendents a fer més explícit el discurs sobre el record plaent del passat. Per una banda, el copista d'*A* substitueix «Ço ques no res» per «Aquell passat», que li resulta menys críptic i també, potser, per evitar la repetició del «no res» del v. 10. Per l'altra, introdueix la menció del «temps present» en el primer hemistiqui del v. 9 i altera la lliçó gairebé unànime dels altres testimonis pel segon hemistiqui i pel v. 10. També en el v. 38 torna a fer entrar en joc el present (*A* dona «passat present» per «passat plaer», arrossegant ara la resta de manuscrits), amb l'objectiu d'esmenar un possible –i, en aquest cas, certament plausible— homoioteleuton de la lliçó bàsica («Qui los *passats plaes* li renouella / Si quel *passat plaer* li fa tornar»), una esmena que es pot considerar innecessària (tot i que contradic amb aquesta tria l'opció seguida unànimement per la resta d'editors, de Pagès 1912-1914 a Di Girolamo 1988), perquè en el v. 37 «passats» és l'adjectiu de «*plaes*», mentre que en el v. 38 «passat» és un substantiu i «*plaer*» és el complement de «fa tornar». Com dic, és possible que aquest darrer passatge sigui efectivament el resultat d'un salt d'igual a igual, però penso que no és del tot descartable la lliçó de *N*, com espero justificar tot seguit.

Si entenc que aquesta repetida introducció del temps present és una *lectio facillior* és perquè l'omissió del present a *N* té una lògica superior, tenint en compte que el tema del poema és el dolor que suscita el record del bé passat en el moment en què ja s'ha fet fonedís: el fet que, com passa a *N*, no es mencioni l'indicible present dolorós és una solució poèticament més efectiva.

És també en aquest sentit que s'ha d'interpretar la *lectio difficilior* que ens donen els mss. *NGKBD* i *L* al v. 28, amb un «pensat plaer» que fa perfecte sentit amb el pensament «enemic» de l'estrofa anterior, però que *A* i també *EF* trivialitzen en un «passat plaer».

Finalment, l'acció trivialitzadora es nota també en el canvi de «Ffurtuyt cas» (*NE*) per «Per fortuyt cars» o «per cas furtuit», ja que l'expressió *cas fortuit*, en l'accepció de

---

⁷ Com ja ho ha vist Archer (1989, p. 95), reapareix en el poema 14, v. 33: «*Fortuit cas* m'ha fet ésser absent».

‘la casualitat’, ‘l’atzar’, ‘la fortuna’⁷ pertany a la llengua medieval (vid. Alcover-Moll 1930-1962, s. v. *fortuït*, *-ïta*; Corominas 1980-1991, s. v. *fortuna*), tot i que l’ús més corrent devia ser amb la preposició *per*, en textos legals⁸

A la vista d’aquestes observacions, crec, doncs, que es pot defensar l’existència d’un text únic del poema 1 de March, del qual ofereixo a continuació una edició diplomati-cointerpretativa amb els aparats corresponents, seguida d’una versió crítica regularitzada ortogràficament i puntuada (mantinc la lliçó de *N* «En creure» al v. 44, en comptes de «E creure», que és la que donen la resta de testimonis i que ha estat en general adoptada per tots els editors –Archer (1989) editava «En», però, en canvi, Archer (1997) es decanta pel tradicional «E». És possible que la lliçó de *N* sigui un error –Archer (1997) la considera, en tot cas, variant, no pas error–, però no és pas manifestament incorrecta i no deixa de fer sentit: «si la fermesa no s’oposa amb tenacitat (al cuc de l’absència) creient poc si l’envejós aconsella».)⁹

Manuscrits: ABDEFGKLN

Rúbriques: mossen ausias march ma feta / croada e capcaudada / ×21×A; Mossen Ausias march (Obres Damor *E*, *al foli*) LGE, Mossen Osias march *D*.

Tornada (*entre els versos 40 i 41*) NALKE.

I	Axi com cell quin lo somnis delita E son delit de foll pensament ve Ne pren a mi quel temps passat me te
4	Limaginar qualtre be no y abita Sentint estar en aguayt ma dolor Sabent de cert quen ses mans he de jaure
8	Temps dauenir en negun bem pot caure Co ques no res a mi es lo millor
II	Del temps passat me trob en gran amor Amant no res pus es ya tot finit Daquest pensar me sogorn em delit
12	Mas quant lo pert sesforca ma dolor

⁸ Corominas reporta (loc. cit.) que «antigament es va dir algunes vegades *afortuït* per analogia d’*afortunat*» i en dóna un exemple del *Tirant*: «los casos *afortuïts* de fortuna».

⁹ Agraïxo profundament les observacions que em va fer el professor Jaume Coll a la primera versió d’aquest treball, inclosa en apèndix a la meua tesi doctoral, així com les indicacions que em va formular per escrit el professor Costanzo Di Girolamo a partir del text que vaig presentar a La Coruña.

- Si com aquell qui es jutgat a mort
He de lonch temps la sab e saconorta
E creurel fan que li sera estorta
16 El fan morir sens vn punt de recort

---

12 quant *NAGKBDF* : com *LE*.

-
- 1 Axi com cell *NALGKDEF* : Si com aquell *B* || quin *NALGKBDE* : quen *F*.
3 quel *NALKF* : quil *GBDE*.
4 imaginar *NAGKBDEF* : ismeginar *L*.
5 Sentint (Vehent *B*) estar en aguayt ma dolor *NAKB* : Sabut de cert laguayt de ma dolor *L*, sentint venir laguayt de ma dolor *GDEF*.
6 Sabent de cert *NAGKBDEF* : E no ignor *L*.
7 dauenir *N* : de venir *ALGKBDE*, por venir *F* || negun *NAD* : dengun *L*, nengun *G*, ningun *KBEF*.
8 Co ques no res (Aquell passat *A*, so *que* no es res *F*) a mi (en mi *ALGKDEF*) es lo millor *NALGKDEF* : Spant me pren de tot lo venidor *B*.
9 Del temps passat me trob en gran amor *N* : Del temps present nom trobe amador *A*, Al temps passat me trobe gran amor *LGKBDEF*.
10 Amant no res pus (puix *GD*, puy *BEF*) es ya tot (es tot ja *GBD*, tot es ja *F*) finit *NGKBDEF* : Mas del passat ques no res e finit *A*, Ez ham no res puy es tot ja finit *L*.
11 Daquest *NAGKBDEF* : Aquest *L* || me sogorn em *NAGKDEF* : mes soiorn he *L*, yo sent molt gran *B*.
12 sesforca ma dolor *NAGKDEF* : sesforca ma tristor *B*, dobles ma gran dolor *L*.
13 Si com *NALGKDEF* : Com es *B*.
14-15 E creurel fan que della scapara / E per lonch temps en tal pensa sta *B*.
15 E creurel fan *NAGKDF* : E li es dit *LE*.
16 punt *NAGKBDEF* : jorn *L*.

- III Plagues a deu que mon pensar fos mort
E que passas ma vida en durment
Malament viu qui te son pensament
20 Per enemich fent li denugs report
E com lo uol dalgun plaer *seruir*
Lin pren axi com donab son infant
Que si veri li demana plorant
24 Ha tan poch seny que nol sab contradir

- IV Ffora millor ma dolor soferir
 Que no mesclar pocha part de plaer
 Entraquells mals quim gitan de saber
 28 Com del pensat plaer me couexir
 Las mon delit dolor se conuertex
 Dobles lafany apres dun poch repos
 Si col malalt que per vn plasent mos
 32 Tot son menyar en dolor se nodrex
- V Com larmita quenyorament nol crex
 Daquells amichs quauia en lo mon
 Essent lonch temps quen loch poblat no fon
 36 Ffurtuyt cas vn dells li aparex

---

19 son *NLGKBDEF* : lo *A*.

21 E *NAGKBDE* : Ans *L*, que *F*.

34 quauia *NLEF* : que tenie *AGBD*, qui tenia *K*.

---

18 E *NALGKBDE* : o *F*.

19 te *NALGKBDE* : ten *F*.

20 enemich *NALKBDEF* : enemichs *G* || denugs *NGKBDE* : denuiyts *AL*, de mals *F* || report *NAGKD* : aport *LBEF*.

22 Lin pren *NGKDE* : Li pren *ALB*, prenlín *F*.

23 veri *NALGKBDE* : veni *F*.

24 nol *NALGKDEF* : no *B*.

25 millor *NAGKBDEF* : mellor *L*.

26 plaer *NAGKBDEF* : plaser *L*.

27 aquells mals *NALGKBDE* : aqueles males *F* || quim *NAGDE* : quem *LKBF* || gitan *NALGKBD* : gitem *F* || gitan de saber *NALGKBD* : fan Deu car tener *E*.

28 Com del pensat plaer *NGKBD* : Com del passat plaher *A*, Com del plaser pensat *L*, com del plaer passat *EF* || 28 coue *NALGKBE* : conue *DF*.

29 Las *NALGKBDE* : llanc *F*.

30 lafany *NALGKDEF* : la fam *B*.

31 que *NF* : qui *ALGKBDE* || plasent *NALE* : plaent *GKBD*.

32 son menyar en dolor se nodrex *NAGKBDEF* : lo dinar al ventrell li podreix *L*.

33 que *NLF* : qui *AGKBDE* || nyorament *AGKBDE* : nyorantment *G*.

34 aquells *NALGKBDE* : aquelles *F*.

- 35 Essent *NAKB* : Tant ha *LGDEF* || loch poblat *NAGKBDE* : los poblats *L*, lo poblat *F*.
 36 Ffurtuyt cas vn *NE* : Per fortuyt cars vn (cas hu *L*, un cas *B*) *ALGKBD*, per cas furtuit hun *F* || li aparex *NAGBDEF* : lapareix *LK*.

Qui los passats plaes li renouella
 Si quel passat plaer li fa tornar
 Mas com sen part les forcat congoxar
 40 Lo be com fug ab grans crits mal apella

VI Plena de seny quant amor es molt vella
 Absencia es lo uerme que la gaste
 Si fermetat durament no contrasta

44 En creure poch si lenueios consella

---

39 Mas com *NAGKBDEF* : E quant *L*.

41 quant amor *NAGKBDE* : amor quant *L*.

---

37 passats plaes *NAGKBD* : plasers passats *L*, plahers passats *EF*.

38 plaer *N* : present *ALGKBDEF*.

40 Lo be *NAGKBDE* : El be *L*, lo ben *F*.

41-44 (*omesos a F*).

42 Absencia *N* : Absença *ALGKBDE* || que *NE* : qui *ALGKBD*.

44 En *N* : E *ALGKBDE*.

Variants gràfiques i errors mecànics

1 cell] çell *GKE* || somni] sompni *ALKB*.

4 qaltre] caltre *LG*, que altre *F* || abita] habita *ALGKBDEF*.

5 estar] star *KB* || aguayt] aguait *F*.

6 cert] çert *G*.

8 Co] So *LF*, ço *GKDE* || no res] no rres *G*.

- 10 puy[s] B] puis EF || ya] ja LGBEF.
- 11 Daquest] Daqst K (*descuït signe d'abreviació*) || pensar] pensar K || sogorn] soiorn ALKE, sojorn GD, so jorn F || em] hem GDE.
- 12 esforca] esforça AKBDE, esforsa F.
- 13 aquell] aquel F || jutgat] jutiat K, jutjat BDEF.
- 14 He] E ALGKEF || lonch] llonch GE || sab] sap LF || saconorta] ssaconorta L.
- 15 estorta] storta K.
- 17 Plagues] Plagus K.
- 18 passas] pessas L || vida en] vidan K.
- 20 enemich] enamich A || enugs] enuigs GDE, anutxs KB || enuiyts A] enuyts L || aport LBE] ha port F.
- 21 dalgun] de algun F || plaer] plaher ADE.
- 23 li] lin N.
- 24 tan] ten A, tant F || seny] seni F || sab] sap L.
- 25 Ffora] fora GKBEF || soferir] sofferir AGDE.
- 26 pocha] poca GKBDEF || plaer] plaher ADEF.
- 27 Entraquells] Entrequells ALK, entre aquells G || gitan] giten ALGBD.
- 28 Com] Co no N || pensat] pensat B || plaer] plaher AGDF.
- 29 Las] Llas GKD || dolor] doler N || conuertex] conuerteix ALGDEF.
- 30 Dobles] Doblax K || afany] affany ALD, afani F || dun] de un G.
- 31 plasent] plazent E || plaent KBD] plahent F.
- 32 menyar] menjar AGDEF, meniar K, manjar B || nodrex] nodreix AGDEF.
- 33 armita] ermita ALGKBDEF || quenyorament] queyorament N¹⁰, que enyorament F || crex] creix ALGDE.
- 34 quauia] que auia F || tenien A] tenia en G, tenian KBD.
- 35 lonch] llonch GE, llonc F || quen] que en F || loch] lloch GE.
- 36 Ffurtuyt] fortuyt A, fortuhit LE, fortuit GKD, furtuit BF || cas] cars A || vn] hun GF || aparex] apareix ALGDEF.
- 37 plaes] plahers ADEF, plasers L, plaers G.
- 39 forcat] forçat ALGKBDE.
- 40 fug] fuig ALGDEF, futg K, futx B.
- 42 Absença AGB] Absença L, Absensa K || gaste] guasta AL, gasta GKBDE.
- 44 creure] creura A || enueios] enueyos L, envejos GDE || consella] concella K, conçella B.

¹⁰ Pagès assenyala que el copista de N omet sovint el signe d'abreviació de *n* i cita un parell de casos semblants al del poema 1: *eyor* per *enyor*, *luyar* per *lunyar* (Pagès 1912-1914, I, p. 53).

Correccions¹¹

- 2 *D*: del → del [segona mà?].
4 *G*: qualtre → caltre [q original gratada però visible] || *F*: ben → ben [mateixa tinta].
12 *G*: se forca → se<s>forca [mateixa mà].
14 *D*: e → <h>e [afegit fora de caixa, segona mà].
15 *D*: e → <h>e [afegit fora de caixa, segona mà] || *E*: li es dit [mateixa mà sobre lliçó original gratada; s'endevina la c, la l, la f i la n de creurel fan].
21 *L*: alguy → algun [aparentm. mateixa mà].
27 *G*: aqnells → aqvells [mateixa mà] || *E*: fan Deu car tener [segona mà? sobre lliçó original gratada on s'endevina la g i la d de giten de saber].
28 *K*: pensat → passat [mateixa mà, a la interlínia superior; sense cancel·lació de pensat] || *G*: conexir → covexir [aparentm. mateixa mà].
33 *D*: ermita → <h>ermita [afegit a dalt, segona mà].
36 *E*: Fortuhit [F exageradament ampla sobre text gratat on hi cabria per (s'hi endevina la p); aparentm. mateixa mà].
39 *F*: sem → sen [últim tret de la m cancel·lat, mateixa tinta].
40 *L*: fuiy [?] → fuiig [aparentm. mateixa mà].
44 *A*: creure [?] → creura [aparentm. segona mà] || *K*: E creure [aparentm. segona mà en tira enganxada sobre la lectura original].

Discrepàncies advertides respecte al text de Pagès

	<u>Pagès</u>	
10, <i>L</i> :	e fam	ez ham
11, <i>L</i> :	de delit	he delit
28, <i>N</i> :	co no	com
30, <i>F</i> :	fam	fani
31, <i>K</i> :	plasant	plaent
35, <i>L</i> :	fa	ha
40, <i>B</i> :	fuiig	futx
42, <i>N</i> :	absenna	absencia

¹¹ En el cas de les correccions, indico amb una ratlla inferior ( ) les lletres cancel·lades; entre signes d'inclusió (<>) les insercions; i la cursiva indica les lliçons afegides sobre el text original, gratat o no.

- I Així com cell qui en lo somni es delita
- e son delit de foll pensament ve,
 ne pren a mi, que el temps passat me té
- 4 l'imaginar, que altre bé no hi habita.
 Sentint estar en aguait ma dolor,
 sabent de cert que en ses mans he de jaure,
 temps d'avenir en negun bé em pot caure:
- 8 ço que és no res a mi és lo millor.
- II Del temps passat me trop en gran amor,
 amant no res, pus és ja tot finit.
 D'aquest pensar me sojorn e em delit,
- 12 mas, quan lo perd, s'esforça ma dolor,
 sí com aquell qui és jutjat a mort
 e de llong temps la sap e s'aconhorta
 e creure'l fan que li serà estorta,
- 16 el fan morir sens un punt de record.

¹² Quant a la puntuació, segueixo en general la de Ferraté. Després de mirar-m'ho del dret i del revés, he posat un punt al final del v. 16 i lleigeixo, per tant, la imatge del condemnat a mort (vv. 13-16) en relació amb l'estat del jo poètic descrit als vv. 11-12 i no pas amb el clam del segon en els vv. 17-18, segons la puntuació alternativa d'Espadaler (1985) i Ferrater (1986, p. 463). La interpretació d'Archer (1989, p. 94), completada amb textos paral·lels de March per Ferraté (1992, pp. 53-54), i amb fonts sermonàries per Badia (1993, pp. 176-177), justifica la validesa de la puntuació original de Pagès, conservada per Bohigas: l'augment bruscat de dolor del jo poètic al perdre el pensament plaent del bé passat s'adiu perfectament amb la «mala mort» (Badia 1993, pàg. 169) del reu a qui neguen passar comptes amb Déu. En aquest sentit, el passatge paral·lel adduït per Ferraté (1992, p. 54), em sembla força conclouent: «e la dolor de la mort se parteix / com lo qui mor compte de mort ha clos» (poema 57, versos. 27-28); de la mateixa manera, el dolor del reu *s'esforçarà i redoblarà* pel fet que no pot passar comptes amb la mort, és a dir, amb Déu. Trobo que aquesta llició és superior a la proposada per Espadaler i Ferrater, la qual no crec, tanmateix, que pugui ser descartada per un suposat desviament dels pressupòsits cristians de March (com sosté Badia 1993, p. 169, n. 3) –si s'hi pot veure un aparent desdeny d'un tema greu, cal no oblidar altres passatges on March frega els límits de la irreverència–: la puntuació d'Espadaler i Ferrater subratlla en el símil la idea de perdre el record per damunt de la menció de l'execució, que queda en un segon terme. El moll de la qüestió és el sentit que atorguem al «record» que tanca el vers 16 i el cas és que les accepcions en què es basa la proposta d'Espadaler són plenament vigents al segle XV –de fet, són les que fa servir March sempre que utilitza aquesta paraula, gairebé una vintena de vegades–, mentre que no tenim documentat cap ús absolut de *record* com a «record dels pecats» o «acte de contrició», tot i que el context del vers 16 del poema el justifica per extensió. L'inconvenient de la puntuació alternativa és que resulta rebuscat i improbable recórrer a un símil com el del reu de mort per il·lustrar l'anhel d'esmoreir el pensament, ja que, per ràpid que matini el reu, sempre tindrà un instant de consciència horrorosa del seu final que contradiu la pèrdua del record o de «l'ús ple dels sentits» (Espadaler 1985, p. 69).

- III   Plagués a Déu que mon pensar fos mort
                         e que passàs ma vida en durment!
                         Malament viu qui té son pensament
20   per enemic, fent-li d'enuigs report,
                         e, com lo vol d'algun plaer servir,
                         li'n pren així com dona ab son infant,
                         que, si verí li demana plorant,
24   ha tan poc seny que no el sap contradir.
- IV   Fóra millor ma dolor sofrir
                         que no mesclar poca part de plaer
                         entre aquells mals qui em giten de saber
28   com del pensat plaer me cové eixir.
                         Las, mon delit dolor se converteix,
                         doble és l'afany après d'un poc repòs,
                         sí co el malalt, que, per un plament mos,
32   tot son menjar en dolor se nodreix.
- V   Com l'ermità, que enyorament no el creix
                         d'aquells amics que havia en lo món,
                         essent llonc temps que en lloc poblat no fon,
36   fortuït cas un d'ells li apareix
                         qui los passats plaers li renovella
                         sí que el passat plaer li fa tornar,
                         mas, com se'n part, l'és forçat congoixar,
40   lo bé, com fuig, ab grans crits mal apella.
- VI   Plena de seny, quan amor és molt vella,
                         absència és lo verme que la gasta,
                         si fermetat durament no contrasta
44   en creure poc, si l'envejós consella.

BIBLIOGRAFIA

- ALCOVER, ANTONI M. Y FRANCESC DE B. MOLL (1930-1962): *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, Editorial Moll, 10 vols.
- ARCHER, ROBERT (1989): Ausiàs March, *Cinquanta-vuit poemes*. Ed. Robert Archer, Barcelona, Edicions 62.
- ARCHER, ROBERT (1990-1991): «El manuscrit N d'Ausiàs March a la Hispanic Society of America», *Llengua & Literatura*, 4, pp. 359-422.
- ARCHER, ROBERT (1997): Ausiàs March, *Obra completa*. Ed. Robert Archer, Barcelona, Editorial Barcanova, 2 vols.
- BADIA, LOLA (1983): «El poema proemial d'Ausiàs March», *L'Espill*, 17-18, pp. 51-65.
- BADIA, LOLA (1993): «Notes per a la interpretació del poema I, «Axí com cell qui-n lo somni-s delita»», *Tradició i modernitat als segles XIV i XV. Estudis de cultura literària i lectures d'Ausiàs March*, València-Barcelona, Institut Universitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 167-180.
- BLECUA, ALBERTO (1983): *Manual de crítica textual*, Madrid, Editorial Castalia.
- BOHIGAS, PERE (1952-1959): Ausiàs March, *Poesies*. A cura de Pere Bohigas. Barcelona, Editorial Barcino, 5 vols.
- CABRÉ, LLUÍS Y JAUME TURRÓ (1995): ««Perché alcun ordine gli habbia ad esser necessario»: la poesia 1 d'Ausiàs March i la tradició petrarquista», *Cultura Neolatina*, LV, fasc. 1-2, pp. 117-136.
- COROMINAS, JOAN (1980-1991): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes-Caixa de Pensions «La Caixa», 9 vols.
- DI GIROLAMO, COSTANZO (1998): Ausiàs March, *Pagine del Canzoniere*. A cura di Costanzo Di Girolamo. Milano, Luni Editrice.
- DILLA, XAVIER (1993): «L'acabament de la forma cançoner en March: el poema 1", *La construcció del cançoner d'Ausiàs March* (tesi doctoral inèdita), Barcelona, Universitat de Barcelona, pp. 347-362.
- DILLA, XAVIER (1997): *Guia de lectura d'Ausiàs March*, Barcelona, Editorial Empúries.
- ESPADALER, ANTON, (1985): ««Axí com cell qui-n lo somni -s delita». Una proposta de lectura», in Garolera, Narcís (ed.), *Anàlisis i comentaris de textos literaris catalans*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes, III, pp. 62-72.
- FERRATÉ, JOAN (1992): «1: Quan amor és molt vella», *Llegir Ausiàs March*, Barcelona, Quaderns Crema, pp. 45-65.
- FERRATÉ, JOAN (1994): *Les poesies d'Ausiàs March*. Introducció i text revisat. Barcelona, Quaderns Crema.
- FERRATER, GABRIEL (1986): *Papers, cartes, paraules*, Barcelona, Edicions dels Quaderns Crema (carta a John Frederick Nims, pp. 461-463).
- MARGARIT, MÓNICA (1987): «Una isagoge para Ausiàs March: Notas para la lectura del poema I», *Scriptura* (Lleida, Facultat de Letras, Departamento de Literatura Española), 3, pp. 24-47.

- PAGÈS, AMADEU (1912-1914): *Les obres d'Auzias March*. Edició crítica per Amadeu Pagès. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2 vols.
- PAGÈS, AMÉDÉE (1925): *Commentaire des poésies d'Auzias March*. Paris, Librairie ancienne Honoré Champion.
- PUJOL, JOSEP (1992): Ausias March, *Antologia poètica*. Versió a cura de Josep Pujol. Barcelona, Editorial Teide.